PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
NA LATA 2004 - 2011
DLA GMINY TRYŃCZA

Autorzy:

1. **mgr Marek Gondek**
2. **mgr inż. Piotr Wojtuń**
3. **Stanisław Nowak**
4. **Zofia Nowak**
5. **Stanisława Dadak**

GMINA TRYŃCZA

37-204 Tryńcza, tel. /fax. (016) 642 12 21, www.tryncza.itl.pl, e-mail: ug.tryncza@data.pl

Tryńcza - sierpień 2004r

SPIS TREŚCI

Strona

Część I – Analiza stanu aktualnego środowiska

1. WSTĘP

1.1. Podstawy prawne opracowania 6

1.2. Cel i zakres opracowania 10

1.3. Metodyka tworzenia programu 15

2. CHARAKTERYSTYKA GMINY

2.1. Położenie i podział administracyjny 16

2.2. Demografia 18

2.3. Rozwój społeczny i gospodarczy, rolnictwo 19

3. ANALIZA I DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA GMINY

3.1. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa

3.1.1. Wody powierzchniowe 23

3.1.2. Wody podziemne 24

3.1.3. Zagrożenie powodziowe 25

3.1.4. Zaopatrzenie w wodę 27

3.1.5. Gospodarka wodno – ściekowa 29

3.2. Klimat 32

3.2.1 Emisja zanieczyszczeń powietrza 33

3.3. Powierzchnia ziemi 36

3.3.1. Gleby 36

3..3.2. Kopaliny....38

3.4. **Środowisko przyrodnicze....40**

3.4.1. Walory przyrodnicze i krajobrazowe....40

3.4.2. Lasy....44

3.4.3. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska....45

3.5 Hałas.... 46

3.5.1 Hałas przemysłowy....49

3.5.2 Hałas drogowy....50

3.5.3. Hałas kolejowy....51

3.5.4 Ochrona przed hałasem....52

Część II – Ustalenia Programu

4. CELE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

4.1. Poprawa jakości i ochrona środowiska....56

4.1.1 Ochrona i kształtowanie stosunków wodnych....56

4.1.2 Gospodarka odpadami....69

4.1.3 Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym i hałasem....70

4.1.4 Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu....73

4.1.5 Ochrona środowiska przyrodniczego....76

4.1.6 Ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami....79

4.2 Racjonalne użytkowanie zasobów środowiska....80

4.2.1. Ochrona gleb i rekultywacja terenów zdewastowanych....80

4.2.2. Wykorzystanie energii odnawialnej....81

4.2.3 Ochrona i zrównoważony rozwój lasów....82

4.2.4 Racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin....83

4.3 Edukacja ekologiczna....84

5. KONTROLA I MONITORING REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

5.1 Działania realizacyjne i kontrolne.....86

6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU WRAZ Z HARMONOGRAMEM ICH REALIZACJI

6.1 Koszty realizacji programu 90

6.2 Krajowe źródła finansowania 93

6.3 Pomoc strukturalna UE 100

Część I

Analiza stanu aktualnego środowiska

1. WSTĘP

W miesiącu październiku 2001r. weszły w życie nowe akty prawne – „Prawo ochrony środowiska" i ustawa o odpadach. Akty te nakładają szereg nowych obowiązków na władze samorządowe wszystkich szczebli, zaś mieszkańcom dają większe możliwości oddziaływania na kształt zamierzeń samorządów, dotyczących środowiska.

W ślad za tym, wprowadzono szereg innych aktów prawnych, które są dopełnieniem ustawy Prawo ochrony środowiska i ustawy o odpadach. Są to: ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych a także o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej. 7 grudnia 2001, Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.
Z początkiem 2002 obowiązuje nowe Prawo wodne.

Niemal równocześnie zaczęły obowiązywać nowe ustawy: o substancjach i preparatach chemicznych, o postępowaniu z substancjami zubożającymi warstwę ozonową, o organizmach genetycznie zmodyfikowanych oraz znowelizowane ustawy: o ochronie przyrody, o administrowaniu obrotem z zagranicą towarami i usługami oraz o obrocie specjalnym, o rybactwie śródlądowym, o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, Prawo geologiczne i górnicze.

Jako ostatnia, 10 lipca 2003r.. weszła w życie od nowa napisana ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jest to związane z akcesją Polski do Unii Europejskiej i związanymi z tym wymogami prawnymi.

Proces wdrażania nowego ustawodawstwa środowiskowego nałożył się w czasie z poważnymi zmianami ustrojowymi w gminach i wyborami samorządowymi.

1.1. Podstawy prawne opracowania

Przedmiotem opracowania jest opracowanie **Programu ochrony środowiska dla Gminy Tryńcza.** Podstawą prawną jest art.14 ust.1 i art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. „Prawo ochrony środowiska", który zobowiązuje władze województw, powiatów i gmin do opracowania programów ochrony środowiska, mających na celu realizację polityki ekologicznej państwa.

Częścią „Programu ochrony środowiska" jest „Plan gospodarki odpadami" opracowany, jako odrębny dokument, zgodnie z wymaganiami określonymi w artykule 14 i 15 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku o odpadach.

Zasady sporządzania Programu Ochrony Środowiska opracowane zostały w Ministerstwie Środowiska jako wytyczne „Sporządzania Programów Ochrony Środowiska na Szczeblu Regionalnym i Lokalnym". Mówią one m. in., że szczegółowe wytyczne tworzenia programów gminnych powinien zawierać program powiatowy.

Naczelną zasadą przyjętą w programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiająca harmonizację rozwoju gospodarczego i społecznego gminy z ochroną jej walorów środowiskowych. Przedstawione cele i zadania są zgodne ze "Strategią rozwoju województwa podkarpackiego" i Strategią rozwoju powiatu przeworskiego", które dążą do stworzenia regionu realizującego podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju, czystego we wszystkich wymiarach środowiska naturalnego i o kompletnej infrastrukturze ochrony środowiska, radzącego sobie z problemami zanieczyszczenia pochodzącego z różnych źródeł oraz odtwarzającego wartości środowiska naturalnego i powiększającego różnorodność biologiczną obszarów.

Przy opracowaniu niniejszego programu korzystano z następujących przepisów prawnych:

USTAWY

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627), która określa zakres merytoryczny niniejszego opracowania,
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz.628),
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustaw – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r., nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. nr 92, poz. 880),
- Ustawę z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78, z późniejszymi zmianami,
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. u. nr 111, poz. 724 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (Dz. U. nr 90, poz. 446 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. u. nr 101, poz. 444 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. Nr 72, poz. 747 późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U.Nr132, poz. 622 z późniejszymi zmianami),

- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity – Dz.U. z 2003 r. Nr 207 poz. 2016 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz.U.Nr 9, poz. 43 z 1997r., z późniejszymi zmianami,
- Ustawa z dnia 11 maja 2001r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. Nr 63, poz.638),

ROZPORZĄDZENIA

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz. U.03.66.620 z dnia 17 kwietnia 2003 r.),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. Nr 112, poz. 1206).

Cele i priorytety Programu Ochrony Środowiska są zgodne z celami i priorytetami zawartymi w następujących dokumentach:

- „Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego", Sejmik Województwa Podkarpackiego na lata 2000 -2006
- Strategii Rozwoju Powiatu Przeworskiego i Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Przeworskiego,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Tryńcza, z grudnia 2000 r.
- Strategii Rozwoju Gminy Tryńcza na lata 1998 – 2008.
- „Polityka Ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektyw na 2007-2010" Rada Ministrów, Warszawa, grudzień, 2002
- „Program Wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010" Rada Ministrów Warszawa, listopad, 2002

- Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000-2006; Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2000
- Strategia rozwoju energetyki odnawialnej; Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2000
- Polityka leśna państwa (wraz z dokumentami uzupełniającymi, takimi jak Krajowy program zwiększenia lesistości, Strategia ochrony leśnej różnorodności biologicznej i in.); Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 1999
- Narodowa strategia edukacji ekologicznej; Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 1998
- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych, Warszawa grudzień 2003
- Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju – Polska 2025; rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa, 2000
- Narodowa strategia rozwoju regionalnego; Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, 2000
- Założenia polityki energetycznej Polski do 2020 roku; Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, 2000
- Polityka transportowa państwa na lata 2001-2015 dla zrównoważonego rozwoju kraju; Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa, 2001
- Średniookresowa strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 1999
- Strategia rozwoju turystyki w latach 2001-2006 ; Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, 2001
- Narodowy program przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej; Komitet Integracji Europejskiej, Warszawa, 1998 (ze zmianami)

1.2. Cel i zakres opracowania

Gminny Program Ochrony Środowiska, zwany dalej w skrócie GPOŚ, jest dokumentem, który będzie służył gminie jako narzędzie realizacji polityki ekologicznej państwa na terenie gminy, uwzględniając w szczególności:

1. cele ekologiczne;
2. priorytety ekologiczne;
3. rodzaj i harmonogram działań proekologicznych;
4. środki niezbędne do osiągnięcia założonych celów, w tym mechanizmy prawno - ekonomiczne i środki finansowe dla działań, realizowanych dla osiągnięcia celów.

Program uwzględnia cele i atuty rozwojowe gminy, określone w Strategii Rozwoju Gminy Tryńcza oraz w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tryńcza.

Program zakłada:

a) zrównoważony rozwój i podniesienie konkurencyjności gminy,

b) efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania oraz tworzenie warunków do poprawy jakości życia mieszkańców gminy.

Postawione cele wpisują się w cele polityki ekologicznej państwa, województwa podkarpackiego oraz powiatu przeworskiego, zharmonizowane z wymaganiami Unii Europejskiej, która wspiera poprawę stanu środowiska w krajach członkowskich poprzez finansowanie z Funduszy Strukturalnych projektów wynikających z:

a) wymogów prawa środowiskowego oraz zobowiązań podjętych w procesie negocjacji akcesyjnych Polski do UE,

b) programów grupowych z zakresu ochrony środowiska,

c) programów dotyczących ochrony środowiska, przyrody oraz zalesień realizowanych w ramach programów rządowych i samorządowych.

Opracowanie składa się z dwóch zasadniczych części:

- **Program ochrony środowiska dla gminy Tryńcza na lata 2004-2011.**
- **Plan gospodarki odpadami na terenie gminy Tryńcza na lata 2004 – 2014.**

Zawartość opracowania oparta została głównie o uregulowania zawarte w następujących dokumentach:

1) Zapisach ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz.627) gdzie w art.14 ust.1 określono wymagania odnośnie zawartości gminnego programu ochrony środowiska. Zgodnie z treścią ustawy program ochrony środowiska winien opierać się na aktualnych uwarunkowaniach środowiskowych (walorach i aktualnym stanie środowiska) oraz zawierać:

a) cele ekologiczne,

b) priorytety ekologiczne,

c) rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,

d) środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

2) Dokumencie strategicznym „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010",

3) Dokumencie „II Polityka Ekologiczna Państwa", który został opracowany zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska w Ministerstwie Środowiska, a następnie przyjęty uchwałą sejmu. Dokument ten określa cele średniookresowe (na lata 2002 – 2010) i cele długookresowe (lata 2010 – 2025) w zakresie ochrony i wykorzystania środowiska z zachowaniem zasad określonych w Długookresowej strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju POLSKA 2025 opracowanej przez Radę Ministrów zgodnie z rezolucją Sejmu RP z dnia 2 marca 1999 roku.

Zasady, którymi rządzi się polityka ekologiczna mają na celu właściwe, z punktu widzenia ludzkości, gospodarowanie zasobami środowiska, a w pierwszym rzędzie tymi ogólnie dostępnymi, czyli powietrzem i wodą.

W konstytucji RP jest zapisana zasada zrównoważonego rozwoju przyjęta przez społeczeństwo świata na szczycie ONZ w Rio de Janeiro w 1992 roku.

Zasada przezorności narzuca obowiązek przeciwdziałania zagrożeniom, a więc działań prewencyjnych. Zasada ta jest blisko związana z zasadą integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, wymagającą – w warunkach zrównoważonego rozwoju – uwzględniania celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.

Zasada równego dostępu do środowiska, oznaczająca potrzebę zachowania sprawiedliwości międzyregionalnej, międzygrupowej i międzypokoleniowej, a także zachowania stanu przyrody, wymaga racjonalnego korzystania z zasobów nieodnawialnych, odtwarzania zasobów odnawialnych i rewitalizacji ekosystemów.

Materiały edukacyjne wydane przez Ministerstwo Środowiska „Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym", w których podano sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki, co do zawartości programów, w tym określenie:

a) zadań własnych gminy tzn. przedsięwzięć finansowanych w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy, wynikające z ustawy o samorządzie gminnym (ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie gminnym [Dz. U. Nr 91, poz.578] wraz z późniejszymi zmianami);

b) zadań koordynowanych, tzn. finansowanych ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym;

c) zadań innych, czyli zadań znajdujących się w kompetencji innych jednostek i organów, a których realizacja sprzyja działaniom celów gminnych i finansowych ze środków spoza Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W Programie uwzględniono zapisy Art.14 ust.2 i art. 18 ust.2 ustawy uwzględniające uchwalenie przez Radę Gminy programu w okresie 4-letnim wraz z aktualizacją Programu, co 4 lata oraz wykonywaniem monitoringu Programu w okresach dwuletnich z przedstawianiem Radzie Gminy raportów z wykonania Programu.

Program ochrony środowiska ma formułę otwartą, co oznacza, że winien być korygowany i uszczegóławiany wraz ze zmianą aktów wykonawczych do ustawy „Prawa ochrony środowiska" oraz pakietów ustaw towarzyszących.

Gminny program ochrony środowiska skorelowany został z pozostałymi dokumentami strategicznymi odnoszącymi się do obszaru gminy a mianowicie:

a) "Programem ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego", uchwalonym przez Sejmik Województwa Podkarpackiego z dnia 29 września 2003 roku (uchwała nr XIII/133/03),

b) Strategią rozwoju Powiatu Przeworskiego na lata 2000-2006.

c) Strategią rozwoju gminy Tryńcza

d) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tryńcza

e) Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Tryńcza

Gmina Tryńcza jest częścią powiatu przeworskiego i województwa podkarpackiego, a także makroregionu południowo-wschodniej Polski.

Program uwzględnia istniejące uwarunkowania powiatu i województwa oraz ich miejsce w terytorialnej organizacji państwa. Rozwój gminy jest, bowiem w znacznym stopniu uzależniony od decyzji i środków finansowych skupionych na poziomie województwa oraz rozwiązań makroekonomicznych.

1.3. Metodyka tworzenia programu

Zgodnie z wymaganiami ustawy „Prawo ochrony środowiska" i rządowymi „Wytycznymi do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i gminnym" duży nacisk położono na proces opracowania programu i na elastyczność jego treści. Generalną zasadą procesu jest włączanie społeczności gminy zarówno w przygotowanie programu jak i jego wdrażanie.

Dlatego już w początkowych etapach prac nad Programem zwrócono szczególną uwagę na wymianę informacji i konsultacje pomiędzy przedstawicielami instytucji/organizacji włączonych w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

W procesie tym wykorzystano takie narzędzia jak:

- warsztaty robocze,
- ankiety,

Nadzór nad całością prac prowadził Wójt Gminy Tryńcza.

2. CHARAKTERYSTYKA GMINY

2.1 Położenie i podział administracyjny

Gmina Tryńcza położona jest w Kotlinie Sandomierskiej, w obrębie dużej jednostki geologicznej zwanej Zapadliskiem Przedkarpackim, w widłach rzeki San i Wisłok, przy drogach: krajowej Nr 77 Przemyśl – Lipnik, wojewódzkiej nr 835 Przeworsk – Lublin – Grabownica Starzeńska oraz linii kolejowej Przeworsk – Rozwadów.

Rysunek 1.Gmina Tryńcza na tle powiatu przeworskiego

Leży w granicach administracyjnych powiatu przeworskiego, w jego środkowej części. Sąsiaduje z następującymi gminami: od północnego-wschodu z miastem i gminą Sieniawa, od północnego-zachodu z gminą Grodzisko Dolne oraz gminą Leżajsk, od zachodu z gminą Białobrzegi, od południa z gminą Przeworsk, a od wschodu z gminą Jarosław.

Administracyjnie gmina Tryńcza obejmuje 9 sołectw: Głogowiec, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Gorzyce, Jagiełła, Tryńcza, Ubieszyn, Wólka Małkowa, Wólka Ogryzkowa.

Tabela Nr 1. Podział administracyjny gminy Tryńcza

Sołectwo/wieś	Ludność	Powierzchnia(ha)
Głogowiec	318	545,9
Gniewczyna Łańcucka	2194	1302,9
Gniewczyna Tyniecka	843	786,2
Gorzyce	1247	1178
Jagiełła	1104	1223
Tryńcza	1294	1041,9
Ubieszyn	717	620,4
Wólka Małkowa	321	155
Wólka Ogryzkowa	286	151,4
Razem gmina	**8324**	**7004,7**

Źródło: UG Tryńcza, z dnia 01.06.2004 r.

2.2 Demografia

Spośród 11 gmin i miast, znajdujących się w granicach administracyjnych powiatu przeworskiego, Gmina Tryńcza zajmuje 5 miejsce pod względem powierzchni oraz 4 miejsce pod względem wielkości zaludnienia. Gęstość waha się na poziomie 117 osób/km^2

W 9 wioskach o łącznej powierzchni 7004,7 ha zamieszkuje 8324 osób. Struktura ludności jest zróżnicowana zarówno pod względem liczby jak i gęstości zaludnienia. Z racji swojego położenia przy głównych szlakach komunikacyjnych wiodącą rolę w gminie odgrywa sołectwo Tryńcza. Jest ono siedzibą władz gminnych, koncentruje usługi świadczone na rzecz mieszkańców całej gminy.

Najbardziej zaludnionymi miejscowościami (gdzie liczba mieszkańców przekracza 1 tysiąc osób) są Gniewczyna Łańcucka, Tryńcza , Gorzyce i Jagiełła . Łącznie w tych miejscowościach mieszka 5837 osób, tj, 70 % ludności gminy.

Struktura wiekowa ludności na tle innych gmin powiatu przedstawia się następująco: przeważa ludność w wieku produkcyjnym - 4553 osób, która stanowi 55 % ogółu ludności. 2387 osób - to ludzie w wieku przedprodukcyjnym, natomiast 1402 osób jest w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik feminizacji wynosi 4135 kobiet oraz 4189 mężczyzn, co świadczy o przewadze liczebnej mężczyzn. (dane z lutego 2003 r.)

Gmina Tryńcza należy do nielicznych gmin wiejskich, w których saldo migracji stałej przez ostatnie lata 2000-2002 było dodatnie. Wprost przeciwnie wygląda stan z 2003 roku, gdzie przyrost naturalny był ujemny. Było to wynikiem dużo mniejszej ilości urodzeń na terenie gminy.

2.3 Rozwój społeczny i gospodarczy.

Gmina w swojej działalności realizuje zadania własne, określone ustawą o samorządzie gminnym, dotyczące potrzeb środowiska lokalnego oraz zadania zlecone przez administrację rządową.

W związku z reformą ustrojową Państwa lista zadań, których przybyło gminom a także zmian dotyczących finansów jest bardzo długa.

W zakresie oświaty natomiast dostosowanie obecnych placówek oświatowych do potrzeb wymaganych w związku z prowadzeniem gimnazjum oraz wiele zadań z zakresu gospodarowania mieniem.

Podstawową funkcją gminy jest funkcja rolnicza, o czym świadczy wysoki wskaźnik powierzchni użytkowanej rolniczo.

Tabela Nr 2. Wykaz gospodarstw rolnych w poszczególnych sołectwach

Sołectwo/wieś	Ilość gospodarstw
Głogowiec	111
Gniewczyna Łańcucka	582
Gniewczyna Tryniecka	213
Gorzyce	273
Jagiełła	304
Tryńcza	346
Ubieszyn	221
Wólka Małkowa	82
Wólka Ogryzkowa	78
Razem:	**2210**

Źródło: UG w Tryńczy, 01.06.2004r..

Tak, więc, ogółem w gminie Tryńcza istnieje 2210 gospodarstw indywidualnych. Charakteryzują się one dużym stopniem rozdrobnienia i zaliczane są do małych i bardzo małych.

Wykres Nr 1 Indywidualne gospodarstwa wg powierzchni użytków w gminie Tryńcza

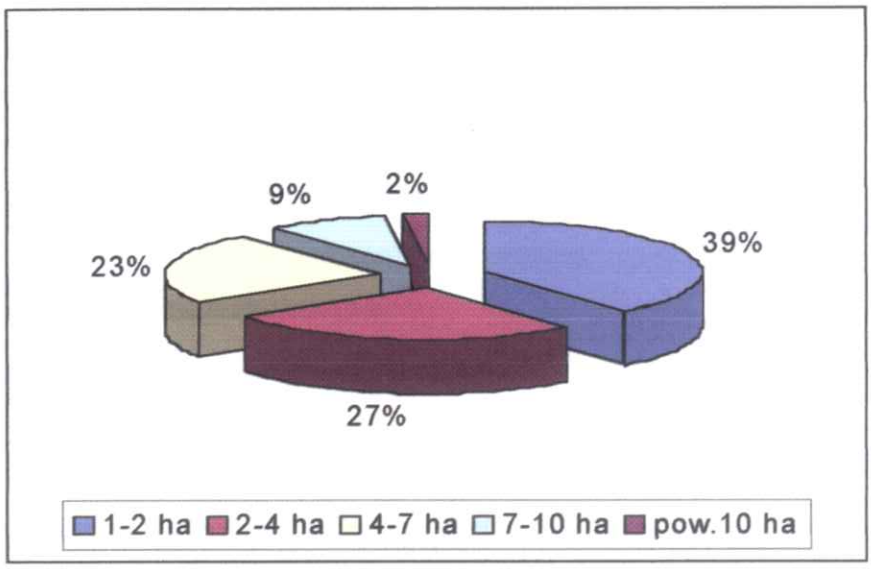

Źródło : Powszechny spis rolny 2002 r.

Najwięcej gospodarstw, tj. 39 % należy do grupy gospodarstw o wielkości od 2 - 4 ha, a tylko 0 2 % do grupy o wielkości powyżej 10 ha.
Na terenie gminy jest 1 ferma drobiowa oraz 10 gospodarstw specjalistycznych.

Wiodącą funkcją gminy jest obsługa produkcji żywności nastawiona na kierunek uprawowo-ogrodniczy z hodowlą bydła mlecznego i trzody chlewnej. Na 2562 ha zasiewów, około 1328 ha stanowią zboża. Kolejne pozycje zajmują ziemniaki 466 ha, rośliny pastewne 112 ha oraz przemysłowe 69 ha. Gmina Tryńcza jest liderem w powiecie przeworskim w hodowli drobiu i z liczbą 57096 sztuk zajmuje pierwsze miejsce. Znaczącą pozycję zajmuje gmina również w hodowli kóz - 139 sztuk. Pod względem ogólnej powierzchni zasiewów gmina Tryńcza, na tle powiatu zajmuje 3 miejsce. Gwałtownie zmniejsza się hodowla koni. W tej dziedzinie Gmina lokalizuje się na 8 miejscu.

Zmiany w gospodarce odbiły się szczególnie niekorzystnie na rolnictwie, negatywne zmiany można obserwować zarówno w wielkoobszarowych gospodarstwach na północy i zachodzie Polski, jak również w rozdrobnionym rolnictwie jakim charakteryzuje się południowo-wschodnia część kraju.

W ramach pomocy dla rolników, w gminie Tryńcza świadczone są działania podejmowane przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Przeworsku. Powiązany jest on funkcjonalnie z ODR w Korytnikach, którego działalność zakłada:

- zadania realizowane w ramach programów doradczych,
- działalność informacyjno – wydawniczą,
- działalność szkoleniową,
- działalność laboratorium chemiczno – rolniczego.

Instytucją rządową wspierającą działania służące rozwojowi rolnictwa i obszarów wiejskich jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Biuro Powiatowe w Przeworsku. Po wstąpieniu Polski do UE, AR i MR pełni funkcję Agencji Płatniczej.

Do zadań Agencji należy m.in.: identyfikacja i rejestracja zwierząt w gospodarstwach, ewidencja producentów rolnych, przyznawanie dopłat bezpośrednich. Ponadto wspomaga finansowo m.in.:

- inwestycje w rolnictwie oraz związanych z nim usługach, w tym w przetwórstwie rolno – spożywczym,
- przedsięwzięcia tworzące dla mieszkańców wsi stałe miejsce pracy poza rolnictwem,
- rozwój infrastruktury wiejskiej.

Do największych zakładów przemysłowo-produkcyjnych zlokalizowanych na terenie gminy należą:

– Fabryka Wagonów „Gniewczyna" S.A.
– Betoniarnia "RESBED" w Gniewczynie,
– Piekarnia w Gniewczynie,
– Piekarnia w Tryńczy,
– Wytwórnia Mas Bitumicznych w Gniewczynie,
– Młyn Gospodarczy w Gniewczynie,
– Tartak w Gniewczynie,
– Tartak w Gorzycach,

– Stacja Paliw w Gorzycach,

--Stacja Paliw w Tryńczy,

– Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Tryńczy,

– Zakłady Usługowo-Wytwórcze w branżach: wod.-kan., C.O. i gazowej, drzewnej, metalowej, elektrycznej, handlowej,

– Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowe, "BOR-WOJ" S.C., Gniewczyna Łańcucka AGROBUD- handel, usługi, transport.

Największym zakładem na terenie gminy jest Fabryka Wagonów Gniewczyna S. A., która istnieje od 1982 roku. Zatrudnionych jest w nim prawie 1000 osób, z czego znaczący procent to osoby z terenu gminy Tryńcza.

Wg stanu z 31.12.2003 r. na terenie gminy Tryńcza prowadzi działalność 263 podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym. W strukturze form własności podmiotów gospodarczych dominują zakłady prowadzone przez osoby fizyczne. Najliczniejszą grupę stanowią jednostki handlowe, usługowe, transportowe i budowlane.

Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy Tryńcza nie odbiega od tendencji charakterystycznych dla całego województwa podkarpackiego. Corocznie w gminie powstaje kilkadziesiąt nowych podmiotów gospodarczych podejmujących próbę prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Największy przyrost nowych podmiotów gospodarczych, nastąpił w 2001 roku (dwukrotnie większy niż w następnym 2002 roku.)

Jednocześnie przy nowych podmiotach gospodarczych, rośnie ilość podmiotów likwidowanych. W roku 2003 zanotowano 22 przypadki takiej likwidacji.

3. ANALIZA I DIAGNOZA ŚRODOWISKA GMINY

3.1. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa

3.1.1 Wody powierzchniowe

Największymi rzekami przepływającymi przez teren gminy są: San (ok. 10 km), Wisłok (ok. 18 km), Mleczka (ok. 2,5km). Wszystkie rzeki w swoim dolnym biegu łączą się w jeden ciek wodny. Rzeka Mleczka w m. Gniewczyna Tryniecka wpada do Wisłoka, natomiast Wisłok wpada do Sanu poza terenem gminy na północ od miejscowości Głogowiec.

Ponadto przez teren gminy przepływają 3 potoki tj. Przykopa – przepływająca przez m. Jagiełła oraz Gorzyce (ok. 9 km), Strzyganka – przepływająca przez Gniewczynę Łańcucką (ok. 2 km) oraz Leszczynka – przepływająca przez Tryńczę (ok. 1 km). Na terenie gminy jest około 30 km rowów melioracyjnych.

Przepływające przez teren gminy opisane powyżej rzeki i potoki mają charakter dolinny. Brzegi rzek są wysokie, koryta głębokie i piaszczyste.

3.1.2 Wody podziemne

W systemie zarządzania gospodarką wodną, teren gminy należy do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie. Z uwagi na zróżnicowany system budowy geologiczno-strukturalny, zasoby wody występują przede wszystkim w utworach czwartorzędowych.

Są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę odbiorców zbiorowych i stanowią bazę ujęć dla ujęć komunalnych. Pod względem hydrograficznym teren gminy należy do dorzecza Wisły i znajduje się w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 425 *Dębica-Stalowa Wola-Rzeszów*. Generalnie wody podziemne na obszarze zbiornika są dobrej jakości i należą do I i II klasy. Ze względu na słabą izolację od powierzchni terenu GZWP Nr 425 jest podatny na zanieczyszczenia antropogeniczne. Zbiornik ten jest największym i najbardziej zasobnym w wodę zbiornikiem czwartorzędowym regionu Zapadliska Przedkarpackiego o udokumentowanych zasobach dyspozycyjnych w wysokości 140 000 m^3/d. Czwartorzędowy poziom wodonośny zasilany jest wodą poprzez infiltrację opadów. Na omawianym terenie wody podziemne czwartorzędowego użytkowego poziomu wodonośnego stanowią źródło zaopatrzenia ludności w wodę do picia i na potrzeby gospodarcze. Odprowadzanie nieczyszczonych ścieków komunalnych i deszczowych do wód powierzchniowych oraz nieszczelnych szamb pełniących rolę osadników tylko dla części stałych stwarza zagrożenie dla jakości wód podziemnych Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 „Zbiornik Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów". Trzeba wspomnieć, iż na obszarze gminy nie prowadzi się stałych badań wód podziemnych.

3.1.3. Zagrożenie powodziowe

Wysokie stany wód rzecznych występują głównie w okresie wiosennym i letnim, spowodowane są roztopami (wiosna) i intensywnymi opadami letnimi, przypadającymi w miesiącach letnich.

Minimalne stany wód przypadają na miesiące wrzesień, październik. W okresie wysokich stanów rzeki występują z koryt i zalewają okoliczne doliny. Na terenie gminy znajdują się wodowskazy:

- w miejscowości Tryńcza (rz. Wisłok) - charakterystyczny przepływ dla wymienionego wodowskazu wynosi: SNQ – 6,25 m^3/s.
- w miejscowości Gorzyce (rz.) San

Istniejący odcinek wału od m. Ubieszyn do m. Głogowiec o dług. ok. 2,6 km w niewielkim stopniu zabezpiecza tereny tych sołectw przed wodami powodziowymi.

Należy stwierdzić, że zasięg przepływu Q max 50% / częstotliwość raz na 2 lata/, a też częściowo Q max 20% /raz na 5 lat/, w zasadzie nie powoduje zagrożeń w zagospodarowanych terenach przybrzeżnych w istocie mieszcząc się w obrębie koryta i terasy przykorytowej. Zasięg przepływu, Q max 10% /raz na 10 lat/ występuje głównie w granicach teras zalewowych przykorytowych pokrytych głównie łąkami, a także uprawami ornymi z pojedynczymi budynkami.

Zagrożenie terenu zaczyna się powyżej przepływu Q max 5% /z częstotliwością raz na 20 lat/, powodując zalewanie znacznych obszarów, przyległych do rzek miejscowości Głogowiec, Gorzyce, Ubieszyn, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka.

W roku 1996r. został opracowany przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych „Program ogólnego zabezpieczenia przed powodzią terenów przyległych do rzek San i Wisłok", który nie został zrealizowany.

Obecnie idea obwałowania powróciła i opracowywany jest nowy projekt budowy wałów przeciwpowodziowych rzeki San i Wisłok., który może ulec zmianie w stosunku do powyższego.

Zadanie inwestycyjne p. n. „Głogowiec – budowa obwałowań rzeki San i Wisłok'' zostało podzielone na 2 etapy i w ten sposób zostało zgłoszone przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie jako propozycje do Banku Projektu do Urzędu Marszałkowskiego.

Zrealizowanie projektu pozwoli na zabezpieczenie przed skutkami powodzi terenów przyległych do:

- rz. Wisłok o powierzchni 164 ha i 29 budynków mieszkalnych i gospodarczych
- rz. San o powierzchni 200 ha w tym 23 budynków mieszkalnych i gospodarczych

Tab. Nr 3 Charakterystyka przewidywanych strat powodziowych
RZEKA S A N /km 90,400-100,900/ wraz z Wisłokiem/

L/p	**Rodzaj zainwestowania**	**Jedn. miary**	Zakres zagrożenia					
			Q 50%	**Q 20%**	**Q 10%**	**Q 5%**	**Q 1%**	**Q 0,1%**
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Grunty orne	tys. zł	3,24	87,48	395,28	566,46	878,04	1218,24
2.	Użytki zielone	-//-	6,84	60,84	147,24	199,08	272,52	354,24
3.	Budynki	-//-	-	-	46,00	144,90	667,00	1396,10
4.	Wały	-//-	-	-	237,90	237,90	237,90	237,90
5.	Drogi woj. i gminne	-//-	-	3,20	4,80	118,40	189,60	322,40
6.	Drogi krajowe	-//-	0,64	4,80	5,44	8,00	96,00	188,80
7.	Brzegi uregulowane	-//-	22,00	22,00	22,00	22,00	22,00	22,00
8.	Mosty na drogach krajowych	-//-	-	-	-	-	36,00	36,00
	R A Z E M.	**-//-**	**32,72**	**178,32**	**858,66**	**1296,7**	**2399,0**	**3775,7**

Źródło: UG Tryńcza – Operat Przeciwpowodziowy

3.1.4. Zaopatrzenie w wodę

Gmina zwodociągowana jest praktycznie w 100% - zasilana jest w z własnych ujęć głębinowych. System zaopatrzenia w wodę administrowany jest przez Komunalny Zakład Budżetowy Gminy Tryńcza.

Ujęcie wody w Jagielle (3 studnie) o wydajności Q_{max} = 1200 m^3/d obsługuje niemal całą gminę tj. 1748 gospodarstw.

Rys.2 Ujęcie wody w Jagielle.

Ponadto na terenie gminy zlokalizowane są jeszcze dwa ujęcia wód:

- Ujęcie wody w Gniewczynie Łańcuckiej dla Fabryki Wagonów „Gniewczyna „S.A" – 2 studnie o wydajności 265m^3/h
- Ujęcie wody w Gniewczynie Łańcuckiej dla miasta Przeworsk o wydajności 1034 m^3/d
- Ujęcie wody w dla Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Tryńczy – w chwili obecnej nieeksploatowane.

Tab. Nr 4 Stan sieci wodociągowej na terenie gminy Tryńcza

Lp.	Miejscowość	Długość sieci	Liczba przyłączy	Długość przyłączy	Woda dostarczona w 2002r.	Woda dostarczona w 2003r.
1	2	3	4	5	6	7
	Jednostka miary	**km**	**szt.**	**km**	**tys. m^3/rok**	**tys. m^3/rok**
1.	Tryńcza	15,6	332	11,8	31,9	30,9
2.	Gniewczyna Łań.	20,6	497	14,0	34,2	33,7
3.	Gniewczyna Tryniecka	9,8	187	5,4	12,8	12,6
4.	Głogowiec	7,0	84	2,8	7,9	8,9
5.	Gorzyce	13,3	258	9,3	23,9	23,5
6.	Jagiełła	13,1	251	7,8	18,0	17,9
7.	Ubieszyn	6,2	170	5,8	16,7	14,6
8.	W. Małkowa	3,4	72	5,8	7,4	7,7
9.	W. Ogryzkowa	1,9	61	1,5	5,0	4,7
	Razem:	**90,9**	**1912**	**64,2**	**157,8**	**154,5**

Źródło : Dane z Komunalnego Zakładu Gminy Tryńcza. Stan 2004

3.1.5. Gospodarka wodno – ściekowa

Gmina posiada wybudowaną oczyszczalnię ścieków komunalnych w miejscowości Tryńcza oraz sieć kanalizacyjną w miejscowościach:

- Głogowiec – ilość przykanalików: 53
- Tryńcza – ilość przykanalików: 152
- Ubieszyn – ilość przykanalików: 152
- Wólka Małkowa – ilość przykanalików: 67
- Gniewczyna Tryniecka – ilość przykanalików: 142

Wybudowana oczyszczalnia ścieków komunalnych typu Hydrocentrum o przepustowości Q śred. d/480 m^3 posiada możliwość przyjęcia ścieków bytowo-gospodarczych z terenu całej gminy. Istnieje teren, pod ewentualną dalszą jej rozbudowę. Planowany termin skanalizowania wszystkich miejscowości z terenu gminy to 2006r. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Wisłok w km 3+930 (ujściowy odcinek do rzeki San).

Rys. 3 Oczyszczalnia ścieków w Tryńczy.

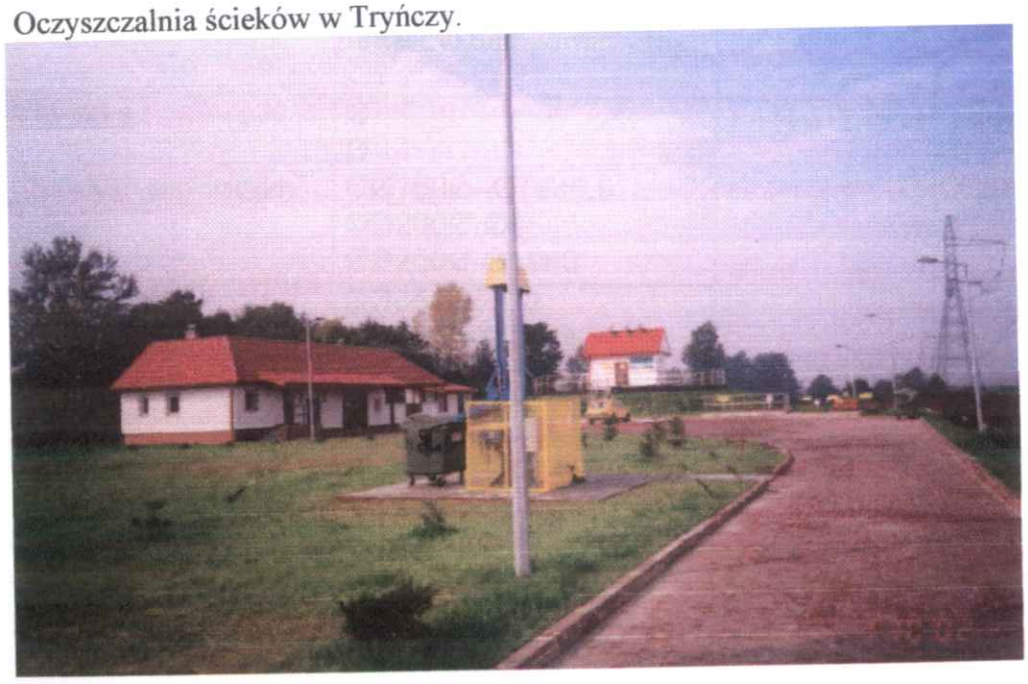

Tab. Nr 5 Zestawienie rzeczowo – finansowe wykonanej kanalizacji i oczyszczalni ścieków gminy Tryńcza.

L.p.	Wyszczególnienie	Zakres	Wartość	Rok realizacji
1	2	3	4	5
1	**Tryńcza** – kolektor grawitacyjny	Ø 160 – 7875	1 522.935,74 zł	2000
		Ø 200 - 4114		
		Ø 250 - 3482		
		ØØ300Ø-Ø245		
	kolektor tłoczny	ØØ160Ø-Ø1857		
	przepompownie	4 kpl		
2	**Głogowiec** – kolektor grawitacyjny	Ø Ø ØØ160Ø-Ø2557 ØØ200Ø-Ø6221	801.201,02 zł	2001
	kolektor tłoczny	ØØ90Ø-Ø2399		
	przepompownie	5ØkplØ		
3	**Tryńcza** - Oczyszczalnia ścieków	Reaktor wielofunkcyjny, – wraz z infrastrukturyątowarzyszącą	1 918.853.78 zł	2001 - 2002
4	**Ubieszyn** – kolektor grawitacyjny	Ø Ø ØØ160Ø–Ø7038,5 ØØ200Ø-Ø4645 ØØ250Ø-Ø1980	1.444.517,73 zł	2002
	kolektor tłoczny	ØØ65Ø-Ø472 ØØ160Ø-Ø1744 ØØ225Ø-Ø1427		
	przepompownie	6 kpl		
5	**Wólka Małkowa** – kolektor grawitacyjny	Ø 160 – 3117 Ø 200 – 4062 Ø 250 – 1304	779.761,85 zł	2002 – 2003
	- kolektor tłoczny	Ø 63 – 384 Ø 160 – 1205		
	przepompownie	3 kpl		

6	**Gniewczyna Tryniecka**	Ø Ø	1.826.115,68	2003
	- kolektor grawitacyjny	ØØ160Ø–Ø5901 ØØ200Ø–Ø9083		
	kolektor tłoczny	ØØ160Ø–Ø974 ØØ180Ø–Ø1883		
	przepompownie	3 kpl		
7	**Gniewczyna Łańcucka**		2.900.442,13	2004 – w trakcie realizacji
	– kolektor grawitacyjny	Ø 160 – 8763 Ø 200 – 24877		
	kolektor tłoczny	Ø 90 – 2609 Ø 110 – 1799		
	przepompownie	7 kpl-(w tym jedna wymiana pomp)		
8	**Tryńcza-Zawisłocze**		984.860,18 zł	2004 – w trakcie realizacji
	– kolektor grawitacyjny	Ø 160 – 2484 Ø 200 – 5127		
	kolektor tłoczny	Ø 50 – 461 Ø 110 – 3371		
	przepompownie	4 kpl		
9	**Wólka Ogryzkowa**		400.789,81 zł	2004 – w trakcie realizacji
	– kolektor grawitacyjny	Ø 160 – 1333 Ø 200 – 3401 Ø 250 – 117		
	kolektor tłoczny	Ø 110 – 1525		
	przepompownie	1 kpl		

Źródło: UG Tryńcza Stan 2004r.

3.2. Klimat

Gmina Tryńcza, podobnie jak obszar całego kraju leży w strefie klimatu umiarkowanego, przejściowego. Średnie temperatury roczne w gminie są nieznacznie wyższe od przeciętnych w tym regionie i wynoszą w okresie od kwietnia do września 17-18%, przy średniej ilości opadów 432 mm.Ø

Ø

Korzystne warunki klimatu lokalnego występują na terasach nadzalewowych, gdzie wody zalegają głęboko. Są to tereny korzystne dla lokalizacji zabudowy przeznaczonejØnaØ pobyt ludzi (tereny przeciętnie nasłonecznione, dobrze przewietrzane). Ø

Ø

Niekorzystne warunki dla osadnictwa a jednocześnie również dla sadownictwa występują w obrębie terasów zalewowych i lokalnych obniżeń terenowych oraz na podmokłościach.ØØ

Ø

Tereny terasów zalewowych są dobrze nasłonecznione, lecz narażone na spływ Ø i stagnację zimnych, wilgotnych mas powietrza. W obszarach lokalnych obniżeń terenowych występuje zjawisko zastoisk zimna. Długość okresu wegetacyjnego waha się w granicachØ205Ø–Ø220Ødni.Ø

3.2.1 Emisja zanieczyszczeń powietrza

Ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, w szczególności przez utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów.

Powietrze jest niezwykle ważnym elementem środowiska, gdyż emitowane zanieczyszczenia wpływają na stan nie tylko atmosfery, ale także na jakość wód i gleb, rozwój roślin i zwierząt, a tym samym na zdrowie człowieka.

Negatywne zmiany zachodzące w atmosferze dotyczą głównie składu chemicznego. Powstają wskutek wprowadzenia do atmosfery nowych jakościowo składników stałych ciekłych lub gazowych w ilościach powodujących niekorzystne a często wręcz nieodwracalne zmiany w środowisku naturalnym. Źródła skażeń powietrza mają charakter naturalny lub sztuczny będący wynikiem działalności człowieka. Głównymi źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza są kotłownie lokalne oraz środki transportu.

Ogrzewanie budynków mieszkalnych, obiektów użyteczności publicznej i zakładów przemysłowych opiera się praktycznie na indywidualnych systemach grzewczych. Gmina nie dysponuje programem zaopatrzenia w ciepło. Ma również ograniczone możliwości bezpośredniego wpływu na stosowane przez prywatnych inwestorów rozwiązania. W ostatnim czasie daje się zauważyć zjawisko odchodzenia od ogrzewania budynków gazem i węglem na rzecz opału odpadów drzewnych i drewnopochodnych, a często niestety także innego rodzaju dających się spalić odpadów.

Szczególnie niebezpieczne jest tu spalanie tworzyw sztucznych i substancji przemysłu chemicznego ze względu na emisję silnie toksycznych i rakotwórczych substancji. Około 50% urządzeń do ogrzewania stanowią piece węglowe.

Źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza jest wykorzystywanie paliw płynnych do napędzania silników spalinowych w pojazdach samochodowych, maszynach rolniczych, budowlanych, w kolejnictwie gdzie podczas spalania paliw emitowanych jest wiele zanieczyszczeń.

Istotnym elementem emisji w tym zakresie jest również emisja powstająca w obrocie tymi paliwami występująca głównie w czasie tankowania oraz przeładunku. Na skutek czynności eksploatacyjnych do atmosfery emitowane są węglowodory.

Do największych emiterów zanieczyszczających atmosferę w gminie Tryńcza należy Fabryka Wagonów Gniewczyna S.A. położona w m. Gniewczyna. System grzewczy oparty jest na kotłowniach węglowych. Obecnie eksploatowane są 4 kotły o łącznej mocy cieplnej 15,48 MW_t. Z danych przekazanych przez zakład wynika, iż planowana jest wymiana odpylaczy oraz instalacja nowych układów sterowania pracy kotłów w celu zwiększenia efektywności spalania

TABELA NR 6 Główni wytwórcy emisji przemysłowej na terenie gminy Tryńcza

Podmiot gospodarczy	Wielkość emisji [Mg/rok]
Fabryka Wagonów Gniewczyna S. A.	206,62
Wytwórnia Mas Bitumicznych Gniewczyna Łańcucka	13,999

Wzmożony ruch drogowy w znaczący sposób przyczynia się do zanieczyszczania powietrza. Ruch samochodów zarówno osobowych i ciężarowych jest wysoki z uwagi na to, że przez Tryńcza przebiegają:

- Droga krajowa nr 77 Przemyśl – Lipnik
- Droga wojewódzka nr 835 Przeworsk – Lublin – Grabownica Starzeńska

Ponadto przez teren gminy prowadzi 12 dróg powiatowych (długość 34 460 m). Stan tych dróg jest niezadowalający. Uzupełnieniem sieci dróg powiatowych stanowią drogi gminne (długość 28 400 m). Są one w różnym stanie technicznym, najczęściej wymagają remontu
i modernizacji. Wzdłuż dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych nie utworzono ścieżek rowerowych. Nasilenie ruchu drogowego wpływa niekorzystnie na jakość powietrza.

Z informacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie wynika, że na terenie gminy nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych stężeń

zanieczyszczeń powietrza, określonych na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz. U. Nr 87 z 2002r., poz. 796).

3.3. Powierzchnia ziemi

3.3.1. Gleby

Gmina Tryńcza położona jest w dolinie dwóch dużych rzek San i Wisłok gdzie dominują mady

Obszar doliny Sanu i Wisłoka w pasie przylegającym do koryta tych rzek pokryty jest utworami aluwialnymi. Rozkład przestrzenny złożonego przez wody Sanu materiału jest dość charakterystyczny. Bliżej koryta zalega materiał lżejszy, głównie gliny średnie i pyły, dalej zaś materiał cięższy, a nawet bardzo ciężki – ilasty. Wytworzone na tych utworach gleby to występujące obok siebie płaty mad brunatnych, czarnoziemnych i mad początkowego stadium rozwojowego (Guzik, 1988).

Ogólnie można powiedzieć, że mady wytworzone na utworach lżejszych są glebami lepszymi, w porównaniu z tymi, które powstały na ciężkim materiale ilastym. Te pierwsze zaliczane są do najwyższych klas bonitacyjnych– I i II, drugie natomiast do klasy IV. Dominują tu gleby dobre i bardzo dobre zaliczane do 1 i 2 kompleksu przydatności rolniczej (gleby pszenne bardzo dobre i dobre), a występowanie siedlisk łąkowych z reguły pokrywa się z występowaniem mad ciężkich, trudniejszych do uprawy i odznaczających się mniej korzystnymi dla produkcji rolnej stosunkami wodnymi.

Piaski doliny Sanu stanowią przeważnie skałę macierzystą gleb bielicowych. Zwykle są one silnie przemyte, a czasem również podmokłe. W takich warunkach wilgotnościowych mogą się niekiedy na nich tworzyć czarne ziemie. Pewną regułą jest, że na suchych piaskach tworzą się gleby brunatne, podczas gdy piaski wilgotne sprzyjają tworzeniu się bądź to gleb bielicowych, bądź czarnych ziem albo murszów.

Tabela Nr 7 Klasy bonitacyjne gruntów ornych na terenie gminy Tryńcza

Lp.	Rodzaj klasy	Powierzchnia w ha	Udział procentowy w ogólnej powierzchni gruntów ornych gminy
1	2	3	4
2	Klasa I	4	0,1
3	Klasa II	300	7,6
4	Klasa III A	703	17,9
5	Klasa III B	449	11,4
6	Klasa IV A	596	15,2
7	Klasa IV B	615	15,7
8	Klasa V	113	28,4
9	Klasa VI	145	3,7
	Razem :	**3925**	**100 %**

Źródło; UG Tryńcza 2004 r.

Użytki rolne zajmują 72 % powierzchni Gminy Tryńcza. W ogólnej powierzchni użytków rolnych grunty orne stanowią 77 %, łąki 14%, pastwiska 8%, sady 1%. Lesistość gminy kształtuje się na poziomie 15,4% ogólnej powierzchni gminy. W klasyfikacji gleboznawczej na użytkach rolnych zaznacza się przewaga IV klasy bonitacyjnej. Duży jest też udział klasy III i V. Najbardziej żyznymi obszarami są mady leżące w dolinach San i Wisłok przepływających przez teren gminy. Stan gleb na terenie gminy jest na ogół dobry. Nie stwierdzono oddziaływania przemysłu a tym samym zmian w naturalnych właściwościach fizyko-chemicznych gleb. Stopień zanieczyszczenia chemicznego gleb jest znikomy, nie stwierdza się wpływu emisji przemysłowych na poziom zawartości metali ciężkich i aktywności promieniotwórczej w glebie. Podstawowymi czynnikami skażenia i degradacji gleb SA zjawiska erozyjne, zakwaszenie gleb, zanieczyszczenie gleb substancjami chemicznymi i eksploatacja surowców.

Do dewastacji gleby przyczynia się również rolnictwo po przez niewłaściwe stosowanie zabiegów agrotechnicznych, sztucznych nawozów mineralnych, środków ochrony roślin itp. Obecnie sytuacja ekonomiczna wsi spowodowała ograniczenia w stosowania nawozów i pestycydów, w związku z czym gleba jest mniej obciążana tego typu substancjami

3.3.2. Kopaliny

W północno – zachodniej części obszaru gminy występują złoża gazu ziemnego objęte Obszarem Górniczym „Żołynia – Leżajsk, utworzonym decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa symbol: Gosm/1544/C/94

Teren gminy ze względu na swoje położenie w widłach rz. San i Wisłok, posiada kilka złóż kruszywa naturalnego.

W ostatnich latach wydano następujące akty prawne zezwalające na pobór kruszywa:

Decyzja Wojewody Przemyskiego znak: OŚ-V-7512/227/96 z 4.06.1996r. udzielono koncesji na wydobywanie złoża piasku ze złoża Ubieszyn I" o powierzchni 1,41 ha i wyznaczono obszar górniczy o powierzchni 14,100 m^2 oraz teren górniczy o powierzchni 32,2 m^2 – termin wydobycia 31.12.2000. Eksploatacja została zakończona.

Decyzja Wojewody Przemyskiego znak: Oś-IV-7512/140/140/08 z 17.12.1998 udzielono koncesji na wydobywanie złoża piasku ze złoża Ubieszyn II o powierzchni 1,94 ha i wyznaczono obszar górniczy o powierzchni 19,4 m^2 oraz teren górniczy o powierzchni 27,8 m^2 z terminem wydobywania do 2020 roku.

Decyzja Wojewody Przemyskiego OŚ-IV-7512/15/95 z 04.05.1995 udzielono koncesji na wydobywanie kruszywa ze złoża „Gniewczyna Łańcucka: wyznaczono OG o powierzchni 53,43 ha oraz TG o powierzchni 77,42 ha z ustaleniem terminu wydobycia 31.12.2005.

Decyzja Wojewody Przemyskiego OŚ-IV-7512/94/95 z 1.06.1995 udzielono koncesji na wydobywanie kruszywa ze złoża „Tryńcza 1B" o powierzchni 3,43 ha: wyznaczono OG i teren górniczy o powierzchni 4,15 ha z ustaleniem terminu wydobycia 31.12.2005.

Decyzja Wojewody Przemyskiego OŚ-IV-7512/28/95 z 19.07.1994 i decyzją OŚ-IV-7512242/95 z 20.12.1995 udzielono koncesji na wydobywanie kruszywa ze złoża „Tryńcza 1A" i wyznaczono obszar górniczy o powierzchni 1,61 ha i teren górniczy o powierzchni 5,77 ha z ustaleniem terminu wydobycia 31.12.2000. Eksploatacja została zakończona.

Łącznie, złoża kruszyw naturalnych znajdują się na 4 polach o łącznej powierzchni 220 ha. Pola nr I, II, III leżą granicach Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

TABELA NR 6 Wykaz decyzji, w których udzielono koncesji na wydobywanie kopalin ze złóż

Symbol decyzji	Data wydania	Rodzaj złoża (powierzchnia terenu górniczego)	Data ważności decyzji	Zasoby kopalin towarzyszących	Stopień wykorzystania złoża
Koncesja Nr 3/94 Wojewody Przemyskiego	1995.12.20	Kruszywo naturalne-piasek, TRYŃCZA 1A	31.12.2000	brak	10% (działalność zawieszona)
Koncesja Nr 4/95 Wojewody Przemyskiego	1995.06.01	Kruszywo naturalne-piasek, TRYŃCZA 1B	31.12.2005	brak	Złoże nieeksploatowane
Koncesja Nr 18/95 Wojewody Przemyskiego	1995.12.29	Kruszywo naturalne-piasek, UBIESZYN-1	31.12.2000	brak	100% wykonana rekultywacja
Koncesja Nr 10/98 Wojewody Przemyskiego	1998.12.17	Kruszywo naturalne-piasek, UBIESZYN-II	31.12.2003	brak	30%
Koncesja Nr 2/99 Wojewody Przemyskiego	1999.09.24	Kruszywo naturalne-piasek UBIESZYN-A	31.12.2011	brak	70%
Koncesja Nr 2/2000 Starosty Przeworskiego	2000.11.28	Kruszywo naturalne-piasek, UBIESZYN-III	31.12.2012	brak	20%
Koncesja Nr 1/2001 Starosty Przeworskiego CG.7.512-2/01	2001.02.13	Iły trzeciorzędowe krakowieckie, UBIESZYN-III	31.12.2020	brak	40%
Decyzja na poszukiwanie lub rozpoznanie złoża CG.7512-4/00	2000.08.28	Kruszywo naturalne UBIESZYN III	6 miesięcy	brak	
Koncesja nr 2/95 Wojewody	04.05.1995r.	Kruszywo naturalne „Kruszgeo"	31.12.2005.	brak	

3.4. Środowisko przyrodnicze

3.4.1. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Zachowany krajobraz terenów Gminy Tryńcza został ukształtowany poprzez historyczne narastanie struktury jego zainwestowania w równowadze z warunkami przyrodniczymi i gospodarczymi. Utrwalona, dominująca funkcja rolnicza, umożliwiła wykorzystanie terenu w sposób nie powodujący istotnych konfliktów z systemem ekologicznym obszaru. Uformowane zespoły zabudowy wiejskiej zostały wykształcone wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.

Tereny zabudowy reprezentują charakter zabudowy zwartej, rozciągniętej wzdłuż dróg, z dominantą utworzoną przez wieże kościelne. Charakterystyczną cechą krajobrazu gminy i atrakcją turystyczną są tereny nadbrzeżne i szerokie koryta rzek San i Wisłok. Brak naturalnych wyniesień terenowych nie ogranicza otwartych przestrzeni a horyzont oznacza linia lasu.

Bogate w rośliny bagienne jest stare koryto Wisłoka między Gniewczyną Tryniecką a Wólką Małkową. Wydmy piaszczyste występujące w okolicy Jagiełły, Gorzyc, Gniewczyny Trynieckiej Wólki Małkowej i Wólki Ogryzkowej porośnięte są lasami sosnowymi i dębami. Nad brzegami rzek rosną głównie wierzby, olchy, osiki i topole.

Na skrajach lasów, nad brzegami rzek i potoków, na moczarach i łąkach można napotkać w sezonie wiosenno-letnim roje motyli.

Tereny leśne tworzą zwarte kompleksy, graniczące z drogami i terenami upraw rolnych. Zachowane kapliczki przydrożne usytuowane prze drogach wraz z towarzyszącą zielenią śródpolną podkreślają zachowane walory krajobrazowe terenów gminy.

Północna i środkowa część obszaru gminy jest położona w obrębie Sieniawskiego Obszaru Chronionego, utworzonego Uchwałą nr XX/148/87 WRN w Przemyślu z dnia 25 czerwca 1987r. utrzymaną obwieszczeniem Wojewody Przemyskiego z dnia 11 grudnia 1990r.

Rozporządzeniem Nr 24 Wojewody Przemyskiego z dnia 5 czerwca 1998r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa przemyskiego wprowadzono zalecenia i zakazy dotyczące terenów objętych granicami Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, w tym zalecenia dotyczące:

- wprowadzania zasad zabudowy przy uwzględnieniu kompleksowego rozwiązania zagospodarowania terenów budowlanych, uregulowania gospodarki wodno – ściekowej, unieszkodliwiania i składowania odpadów, ochrony powietrza, ochrony przed hałasem
  i wibracjami, ochrony powierzchni ziemi na terenie eksploatacji złóż,
- dostosowania obiektów nowych i modernizowanych w zakresie charakteru i skali zabudowy do walorów krajobrazowych,
- ograniczania stosowania środków chemicznych i propagowania rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- zalesiania wszystkich gruntów nieprzydatnych do gospodarki rolnej z wyłączeniem gruntów przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele nierolnicze i nieleśne,
- ograniczenia usuwania drzew i zalesień śródpolnych i śródłąkowych wzdłuż cieków wodnych i dróg, do rozmiarów wynikających z niezbędnych potrzeb,
- podejmowania działań mających na celu poprawę bilansu wodnego w tym m.in. odbudowa zdewastowanych i budowa nowych zbiorników wodnych
- popieranie działań koniecznych do optymalnego zagospodarowania turystycznego obszaru w tym realizacja turystyki kwalifikowanej, krajoznawczej, agroturystyki i preferowanie funkcji rekreacyjnej z zachowaniem uwarunkowań ochrony środowiska i zakazy dotyczące:

- lokalizowania obiektów naruszających walory krajobrazowe i szkodliwych dla środowiska w rozumieniu określonych przepisów prawa,
- nieracjonalnego obniżania poziomu wód gruntowych i przeprowadzania melioracji w sposób naruszający równowagę hydrologiczną oraz prowadzenia działalności naruszającej procesy erozyjne

- wykonywania lotów cywilnymi statkami powietrznymi o wys. Poniżej 2000 m. wysokości z wyjątkiem odpowiednich służb

Wzdłuż rzek Wisłok i San zostały zachowane korytarze ekologiczne, podbudowane kompleksami terenów leśnych i użytków ekologicznych. W/w obszary chronionego krajobrazu obejmują zlewnię rzeki San, w tym ujście rzeki Wisłok. Teren położony wzdłuż rzeki Wisłok jest projektowany do włączenia w obszar krajowej sieci ekologicznej ECONET.

Na terenie gminy w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego wyznaczone są punkty widokowe

Rys 4. Lokalizacja punktu widokowego -wyrys ze studium uwarunkowań

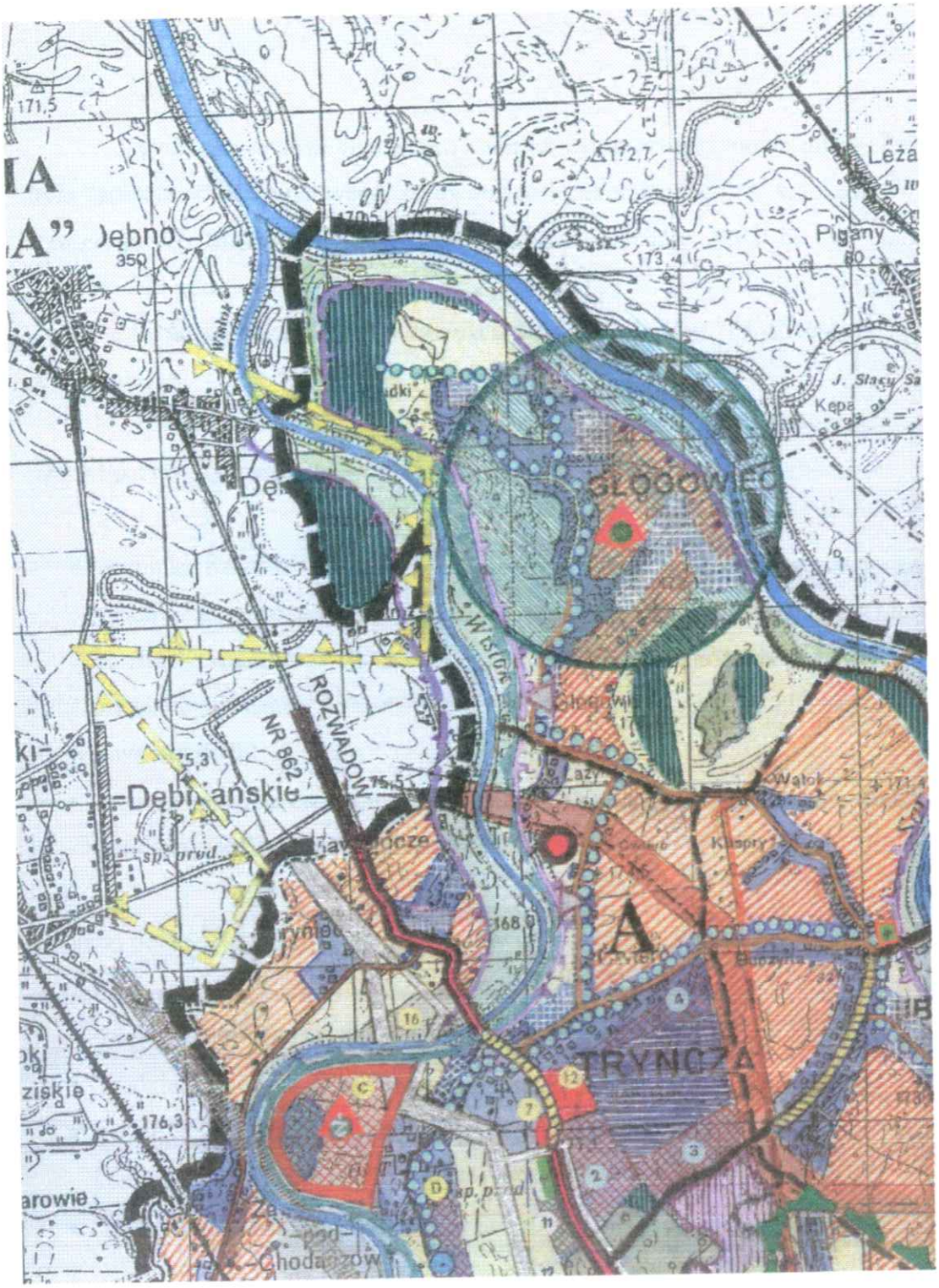

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

3.4.2. Lasy

Zieleń jest ważnym elementem kompozycyjno-przestrzennym gminy Tryńcza. Pełni rolę zaplecza wypoczynkowego, zdrowotnego i dekoracyjnego. W środkowo – wschodniej części gminy znajdują się lasy zajmujące powierzchnię 1202 ha, co stanowi 17 % powierzchni gminy.

Za gospodarkę leśną odpowiada Zarząd Lasów Państwowych i Starostwo Powiatowe.

Decydujący wpływ na stan lasów mają:

- czynniki naturalne takie jak: obniżenie poziomu wód gruntowych i częsty deficyt opadów atmosferycznych, wiatr i śnieg (wywołujące osłabienie drzew i ich podatność na ataki szkodników i choroby, susze (zwiększające zagrożenie pożarowe – najczęstsze przyczyny pożarów w lasach to przerzuty ognia z gruntów nieleśnych – wypalanie traw, ściernisk),
- czynniki pochodzenia antropogenicznego takie jak: zanieczyszczenie wód, skażenie atmosfery, zakwaszenie gleb.

Ponadto potencjalnymi zagrożeniami lasów są:

- zwierzyna łowna i gryzonie powodujące znaczne szkody w uprawach i młodnikach,
- kradzież materiału zalesieniowego przez ludność,
- zmiany leśnych form użytkowania terenu na inne (osadnictwo, infrastruktura komunikacyjna, kopalnictwo, przemysł),
- zaśmiecanie i zanieczyszczanie lasów (nielegalne wysypiska śmieci),
- wycinanie lasów na gruntach poza rolnych (w szczególności w lasach prywatnych – może to spowodować lokalne zagrożenie dla węzłów i korytarzy ekologicznych),
- kłusownictwo.

3.4.3. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Na terenie gminy Tryńcza, jak również w powiecie, potencjalny problem nadzwyczajnych zagrożeń środowiska wynikających z awarii przemysłowych nie występuje, ze względu na brak instalacji, zakwalifikowanych do zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowych. Nie dotyczy to 2 stacji paliw, zlokalizowanych na terenie gminy.

Potencjalnym źródłem zagrożenia na terenie gminy jest transport kolejowy i drogowy, którym przewozi się ładunki niebezpieczne (w tym przewóz paliw płynnych autocysternami). Zagrożenie takie może występować głównie ze strony transportu drogami krajowymi i wojewódzkimi, a także transportu kolejowego głównie w oparciu o przewozy towarowe.

Dodatkowo na terenie gminy mogą wystąpić katastrofy naturalne, związane z działaniem sił natury: gwałtowne wyładowania atmosferyczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe wysokie temperatury, susze, pożary, powodzie. Ponadto możliwe jest masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi.

3.5 Hałas.

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub, co najmniej na tym poziomie, jak i na zmniejszaniu poziomu hałasu, co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Obiekty przemysłowe, ruch drogowy, kolejowy i lotniczy stanowią główne źródła emisji hałasu do środowiska, a tym samym kształtują klimat akustyczny w rejonie ich oddziaływania.

Hałas wywołuje zmęczenie, złe samopoczucie, utrudnia wypoczynek, może prowadzić do częściowej lub całkowitej utraty słuchu. Ponadto powoduje poważne zmiany psychosomatyczne, jak zagrożenie nadciśnieniem, zaburzenia nerwowe, zaburzenia w układzie kostno-naczyniowym.

Wszystko to powoduje, że ochroną przed hałasem zajmują się różne urzędy centralne jak:

- Ministerstwo Środowiska - ochrona przed hałasem w środowisku zewnętrznym;
- Ministerstwo Zdrowia - ochrona człowieka i jego zdrowia przed hałasem;
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej - ochrona przed hałasem na stanowiskach pracy;
- Ministerstwo Infrastruktury - ograniczenie hałasu powodowanego przez różnego rodzaju środki transportu;
- Ministerstwo Gospodarki - ograniczenie hałasu maszyn i urządzeń pracujących wewnątrz jak i na zewnątrz pomieszczeń,
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji - ochrona interesów osób trzecich przed hałasem.

Ustawa z dnia 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 z dnia 27.06.2001r. poz.627) definiuje podstawowe pojęcia z zakresu ochrony przed hałasem jak:

- emisja, przez którą rozumie się wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, lub ziemi energie, takie jak hałas czy wibracje,
- hałas, przez który rozumie się dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16.000 Hz,
- poziom hałasu, przez który rozumie się równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB).

Wskaźnikiem oceny hałasu w środowisku jest poziom równoważny dla przedziału czasu odniesienia. Równoważny poziom dźwięku A, jest to wartość poziomu ciśnienia akustycznego ciągłego ustalonego dźwięku, skorygowanego według charakterystyki częstotliwościowej A, która w określonym przedziale czasu odniesienia jest równa wartości średniej kwadratowej ciśnienia akustycznego analizowanego dźwięku o zmiennym poziomie w czasie. Równoważny poziom dźwięku A określa się w decybelach (dB). Wartości równoważnego poziomu dźwięku podano w załącznikach do rozporządzenia MOŚZNiL (Dz.U. nr 66 z 01.06.1998r. poz. 436).

Poziomy dopuszczalne dotyczą emisji hałasu na danym terenie. Na terenach nie wyszczególnionych w załączniku do rozporządzenia dopuszczalny poziom hałasu określa się, przyjmując wartości dopuszczalne dla rodzaju terenu o zbliżonym przeznaczeniu.

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku na terenie podlegającym zaliczeniu do dwóch lub więcej rodzajów terenów wyszczególnionych w załączniku do rozporządzenia określa się, przyjmując wartości dopuszczalne poziomów dźwięku odpowiadające najniższym dopuszczalnym poziomom dźwięku dla tych terenów. Określono także standardy emisyjne dla takich obiektów jak drogi lub linie kolejowe (wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym) jak i poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez linie elektroenergetyczne oraz starty, lądowania i przeloty statków powietrznych.

Na podstawie ustawy art. 118 ust.7 ustawy Prawo ochrony środowiska zostało wydane rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 09.01.2002r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8 poz. 81 z 31.01.2002r.). Rozporządzenie to określa wartości progowe poziomów hałasu w środowisku, których przekroczenie powoduje zaliczenie obszaru, na którym poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny do kategorii

terenu zagrożonego hałasem. Oznacza to, że dla obszarów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny wojewoda lub rada powiatu (w zależności od kompetencji) tworzy program działań, którego celem jest dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego.

Na terenie Gminy poza znikomymi nie uciążliwymi miejscami nie występuje narażenie na jakąkolwiek formę oddziaływania akustycznego związanego z działalnością człowieka.